

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากเริ่มแรกมีพระอริย โภคทัตญญะเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา เมื่อกาลต่อมา มีผู้มาบวชมากขึ้นเกิดปัญหาเรื่องความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมไม่ควร จึงต้องกำหนดระเบียบ ข้อบังคับขึ้นเพื่อเป็นแบบแผนความประพฤติสำหรับพระสงฆ์ คือ ศีล และ วินัย ถ้าพระสงฆ์ ประพฤติละเมิดศีลทำให้ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมสงฆ์เสีย ด้วยทรงมิได้กำหนดโทษผู้ที่ ละเมิดศีล จึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมสงฆ์ ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงต้องบัญญัติวินัยขึ้น สำหรับควบคุมความเป็นอยู่และความประพฤติของพระสงฆ์ และทรงกำหนดโทษสำหรับผู้ละเมิด วินัย ดังนั้นข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ จึงรวมทั้ง ศีล และ วินัย และผู้ที่บวชเข้ามาจึงต้องศึกษา พระธรรมวินัยและปฏิบัติธรรมควบคู่ไปด้วย ตั้งแต่ในสมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนมายุอยู่

สำหรับประเทศไทยนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาท แบบลังกาวงศ์ ซึ่งมีคณะสงฆ์ 2 ฝ่าย คือคณะสงฆ์ฝ่ายคามวาสี และ ฝ่ายอรัญวาสี ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา จนถึงรัชกาลที่ 5 ชื่อว่า คามวาสี และ อรัญวาสีก็ไม่มีในแผนผังการปกครอง โดยแต่เดิมข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ ทั้งสองฝ่ายใกล้เคียงกัน มีความแตกต่างกันในพระไตรปิฎกเป็นอย่างคี่เหมือนกัน เพียงแต่มีความ แตกต่างในสถานที่ตั้งซึ่งพระคามวาสีจะอยู่วัดในเมืองหรือชุมชน ส่วนพระอรัญวาสีจะอยู่วัดในป่า หรือในที่ห่างไกลจากชุมชน ต่อมามีความเสื่อมในข้อวัตรของพระภิกษุสงฆ์มากขึ้นเริ่มแต่ปลาย กรุงศรีอยุธยาเรื่อยมา พระมหากษัตริย์แต่ละสมัยจึงได้ทรงพยายามทั้งกวาดขันวินัยสงฆ์และ ส่งเสริมด้านต่าง ๆ จนในรัชกาลที่ 3 พระวชิรญาณภิกษุได้ก่อตั้งธรรมยุติกนิกาย ได้ปรับปรุงวัตร ปฏิบัติเคร่งครัดขึ้นตามพระวินัย ตลอดจนด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมด้วย และในรัชกาลต่อมา ก็ได้พยายามปรับปรุงส่งเสริม แต่ด้วยเน้นด้านปริยัติไม่ได้ส่งเสริมการศึกษาฝ่ายปฏิบัติกรรมฐาน เท่าใดนัก เช่น ตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหามกุฏราช- วิทยาลัย นอกจากนั้นด้านปริยัติธรรมก็ปรับเปลี่ยนระบบการเรียนการสอนและการสอบ โดยให้ นั่งเรียนเป็นชั้น ๆ มีกำหนดเวลาเรียนที่แน่นอนเกือบเต็มวัน และสอบแบบการเขียนแทนการสอบ แบบปากเปล่า และมีกำหนดสอบแน่นอนประจำปี พร้อมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนจิตใจเช่น สมณศักดิ์ เป็นต้น เมื่อให้ความสำคัญแก่ปริยัติธรรมอย่างมาก ก็ทำให้การปฏิบัติวิปัสสนาค่อย ๆ แคลงอยู่ในวงจำกัดเฉพาะปฏิบัติของพระสงฆ์แต่ละองค์ นับได้ว่าการปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานถูกแยกออกจากฝ่ายปริยัติ และเกือบจะเหลือแต่ฝ่ายปริยัติ แต่ด้วยมีคณะสงฆ์ที่ใส่ใจด้าน วิปัสสนากรรมฐาน นำโดยพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ได้อบรมสั่งสอนในการปฏิบัติสมณะวิปัสสนา กรรมฐานพร้อมทั้งทำเป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุสามเณร จนมีชื่อเสียงเลื่องลือทั่วประเทศ และมีลูก ศิษย์มากมาย จึงทำให้พระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาหรือพระสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสี มีอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

สรุปผลการวิจัยของพระสงฆ์คามวาสี

จากผลของการสำรวจของกลุ่มตัวอย่างพบว่า จากจำนวนของพระ คามวาสีในกลุ่มตัวอย่าง 461 รูปนั้น 54.01 เปอร์เซ็นต์ เป็นพระที่อยู่ในวัย 20-35 ปีที่มีจำนวนมากที่สุด และพระที่อยู่ในวัยมากกว่า 56 ปีขึ้นไปมีจำนวนน้อยที่สุดเพียง 3.47 เปอร์เซ็นต์ โดยส่วนใหญ่จะมีการศึกษาก่อนบวชในระดับ ป.6- ม.6 ถึง 77.44 เปอร์เซ็นต์ และก็มีอาชีพก่อนบวชทำเกษตรกรรมมากที่สุดคือ 32.76 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งทำให้พระคามวาสีส่วนมากจึงมีจุดมุ่งหมายในการบวชเพื่อมีโอกาสในการเรียนหนังสือมากที่สุดคือ 42.52 เปอร์เซ็นต์ และ ก็เพื่อตอบแทนคุณพ่อแม่ด้วยจำนวน 38.61 เปอร์เซ็นต์ ดังที่พระราชวรมุนีได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าจะเห็นได้ว่าภิกษุสามเณรที่บวชอยู่ประจำวัดส่วนใหญ่ทั่วประเทศเป็นผู้มาจากครอบครัววิถีชีวิตที่ยากจนในชนบทห่างไกล พระภิกษุสามเณรเหล่านั้นหลังไหลเข้าสู่วัดในเมือง และวัดในกรุงเพื่อการศึกษาขั้นสูงขึ้นไป....¹

นอกจากนั้นในกลุ่มตัวอย่างจะเป็นพระนวกะมากที่สุดเป็นจำนวน 50.54 เปอร์เซ็นต์ และจะมีพระน้อยลงตามอายุพรรษาซึ่งหมายถึงจะไม่ค่อยมีพระเถระที่มีอายุพรรษามาก พระที่มีอายุมากกว่า 20 พรรษาขึ้นไปมีเพียง 5.64 เปอร์เซ็นต์ จึงแสดงว่าพระภิกษุสามเณรจะมาบวชระยะหนึ่งแล้วก็สึกออก² และก็จะไปเป็นพระที่เรียนเปรียญบาลีมากที่สุดคือ 54.23 เปอร์เซ็นต์ ในจำนวนนี้จะเรียนอยู่ในระดับเปรียญประโยค 1-2 มากที่สุด แต่ในระดับเปรียญประโยคสูง ๆ ขึ้น จะมีจำนวนลดลงเรื่อย ๆ ตามลำดับชั้น ซึ่งตรงข้ามกับการเรียนนักธรรมในชั้นนักธรรมเอกจะมีพระเณรเรียนมากที่สุด ส่วนนักธรรมตรีกลับมีพระเณรเรียนน้อยที่สุด และเป็นที่น่าสังเกตที่ในปัจจุบันนี้จะมีพระเณรเรียนในระดับมหาวิทยาลัยมากถึง หนึ่งในสาม ของจำนวนพระคามวาสีของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดคือ 33.41 เปอร์เซ็นต์ โดยส่วนใหญ่จะศึกษาในมหาวิทยาลัยของสงฆ์ ซึ่งแสดงว่าพระคามวาสีจะเรียนทั้งเปรียญบาลีหรือนักธรรมและก็เรียนในมหาวิทยาลัยควบคู่ไปด้วย จึงเป็นเรื่องที่น่าสนับสนุน ซึ่งตรงกับข้อคิดเห็นของ ธรรมเกียรติ กันอริ ได้กล่าวในงานสัมมนา ยกเครื่องเมืองไทย จินตนาการสู่ปี 2000 ว่าการศึกษาของพระสงฆ์เป็นกิจกรรมที่ควรถือว่าสำคัญที่สุดเนื่องจากต้องการบ่มเพาะธรรมทายาท การศึกษานี้มีเพียงพระปริยัติธรรม หากให้หมายถึงการศึกษาอื่น ๆ ตามสมควรแก่สมณวิสัย เพื่อลดช่องว่างในการสื่อสารสนเทศควรมีทั้งการศึกษาใน

¹ พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต), พุทธจักร (เดือนกันยายน 2522) : 6-14

² การยอมรับความจริงว่าผู้ที่มาบวชเป็นพระเณรนั้นส่วนใหญ่บวชชั่วคราว ไม่คิดจะบวชตลอดชีวิต , พระไพศาล วิสาโล “ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์,” ปาจารย์สาร ธรรมานุกรม (ปีที่ 3 ฉบับที่ 9 สิงหาคม 2545) : 28

ระบบและนอกระบบ สนับสนุนให้พระนครศรีอยุธยาได้เต็มกำลังแห่งอัทภาพ...³ และนอกจากนั้น ยังข้อคิดเห็นของพระไพศาลได้เสนอไว้ว่าเมื่อพระเนรส่วนใหญ่บวชชั่วคราวไม่คิดจะบวชตลอดชีวิต ดังนั้นจึงไม่ได้มุ่งหมายเพียงแค่ให้รัฐธรรมนูญเพื่อเป็นพระเนรที่ดีเท่านั้น หากยังมุ่งให้ผู้เรียนสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีด้วย หลักสูตรจึงมีลักษณะผสมผสานคือ ให้ความรู้ทางพุทธ-ศาสนาควบคู่ไปกับการศึกษาทางโลก...⁴

พระสงฆ์ที่มีหน้าที่เป็นครูสอนมีจำนวน 18.87 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่พระที่เรียนหนังสือมีถึง 78.09 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเห็นได้ว่าครูมีจำนวนน้อยกว่าผู้เรียนมากถึง 4 เท่าตัว และพระเนรจะใช้เวลาว่างอ่านหนังสือมากที่สุดแต่ส่วนมากจะเป็นหนังสือบันเทิงมากกว่าและก็เล่นคอมพิวเตอร์บ้าง ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากที่มีผู้สอนน้อยกว่าผู้เรียนมากหลายเท่าตัวจึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาที่จะดูแลพระเนรได้ทั่วถึง และนอกจากนั้นเพราะผู้ปกครองตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสขึ้นไปไม่ใส่ใจดูแลควบคุม⁵ แต่ที่น่าสนใจคือ ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีพระเนรที่ใช้เวลาว่างในการนั่งสมาธิถึง หนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแสดงถึงแนวโน้มที่พระสงฆ์คามวาสีหันมาสนใจปฏิบัติกรรมฐานด้วย

ส่วนข้อวัตรที่ในอดีตพระเนรจะทำทุกวันเช่น การบิณฑบาต ทำวัตร เช้า- เย็น บิณฑบาต กวาดลานวัด ได้เปลี่ยนแปลงไป มีพระเนรบางส่วนเท่านั้นที่ทำทุกวัน และที่น่าสนใจคือ การบิณฑบาต (ปฏิสังขยาโย) ซึ่งเป็นการสวดเพื่อเดือนสติ ในการใช้สอยปัจจัยสี่เพื่อดำรงอัทภาพให้มีกำลังเพื่อประพฤติพรหมจรรย์ กลายเป็นกิจกรรมที่มีพระเนรทำทุกวัน น้อยที่สุด เพียง 39.04 เปอร์เซ็นต์ ถึงแม้การบิณฑบาตจะเป็นกิจกรรมที่พระกลุ่มตัวอย่างจะทำมากที่สุด ก็มีเพียง 72.02 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งการบิณฑบาตถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ และหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรเลยทีเดียว นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ และยังเป็น การฝึกฝนขัดเกลา ทำลายความรู้สึกที่ถือตัว ดังเช่นท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวไว้ว่าหน้าที่ของภิกษุสามเณรจะต้องไปบิณฑบาต อย่างนี้ ต้องมีความสำนึกในการที่จะทำลายความเห็นแก่ตัว อยู่เสมอ, คือทำลายความรู้สึกที่ถือว่าตัวพิเศษอย่างนั้นอย่างนี้ ให้รู้สึกว่าจะขณะนี้ตัวเป็นคนขอทาน

³ธรรมเกียรติ กันอริ, “การอภิวัฒน์สถาบันสงฆ์” ใน พุทธวิบัติ? วิกฤติศาสนายุครุนปีไทย (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด , 2542) , หน้า 285

⁴ พระไพศาล วิสาโล, “ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์” ใน ปาจารสารธรรมมานุรักษ์ (ปีที่ 3 ฉบับที่ 9 สิงหาคม 2545): 24

⁵ พระไพศาล วิสาโล, พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต (กรุงเทพฯ : มูลนิธิ สดศรี-สฤณดีวงศ์, 2546), หน้า 172

แล้ว...⁶ ส่วนอุปกรณ์เครื่องใช้อำนวยความสะดวก เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ แอร์คอนดิชันเนอร์ โทรศัพทมือถือ คอมพิวเตอร์ พระณเฑาะว์ไม่มีเป็นส่วนตัวเพียง 23.64 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ โทรศัพทมือถือเป็นอุปกรณ์ที่พระณเฑาะว์มีมากที่สุด 61.17 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นทำให้พระณเฑาะว์ต้องมีค่าใช้จ่ายเกือบทุกรูป และพบความเปลี่ยนแปลงที่พระณเฑาะว์มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าไฟฟ้าซึ่งหมายถึงว่า ปัจจุบันนี้จะมีการติดตั้งมิเตอร์ของแต่ละกุฏิซึ่งในอดีตพระณเฑาะว์จะไม่มีค่าใช้จ่ายเลย และมีพระณเฑาะว์เพียง 5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ไม่มีค่าใช้จ่าย

ในเรื่องผู้ดูแลอบรมสั่งสอนทางวินัยและทางธรรม จะเป็นเจ้าอาวาสวัด และพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ในระดับใกล้เคียงกัน แต่เมื่อมีปัญหาจะไปปรึกษา เจ้าอาวาสวัด และ พระอุปัชฌาย์อาจารย์ กลับลดลง จะไปเพิ่มเป็นปรึกษาเพื่อนและพ่อแม่ ซึ่งแสดงว่าไม่ค่อยใกล้ชิดสนิทสนมกับเจ้าอาวาสวัดและพระอุปัชฌาย์อาจารย์ เพราะในยามมีปัญหาไม่ไปปรึกษากับเป็นไปปรึกษาเพื่อนหรือพ่อแม่

สำหรับการอ่านหนังสือพระไตรปิฎกจะอ่านพระวินัยปิฎกมากที่สุดซึ่งแสดงว่าพระคามาวาสีให้ความสนใจด้านวินัยมากกว่า แต่ก็มีพระณเฑาะว์ที่ไม่เคยอ่านพระไตรปิฎก 16.70 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมากกว่าฝ่ายพระอริยวาสีที่ไม่เคยอ่านพระไตรปิฎกถึง 2 เท่าตัว ทั้งที่พระคามาวาสีเป็นพระที่เน้นการศึกษาพระปริยัติธรรม

ส่วนด้านการปฏิบัติกรรมฐาน มีพระณเฑาะว์เคยไปปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานถึง 75 เปอร์เซ็นต์ และยังถือว่าเป็นหน้าที่หลักอีก 7 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนั้น พระณเฑาะว์ใช้เวลาว่างนั่งสมาธิอีกถึง 31.45 เปอร์เซ็นต์ และยังไปกว่านั้นพระณเฑาะว์ยังมีทัศนคติในเรื่องพระสงฆ์ที่ควรได้รับการยกย่องมากที่สุดว่าเป็นพระที่ปฏิบัติกรรมฐานถึง 40.56 เปอร์เซ็นต์ซึ่งมากกว่าพระที่มีการศึกษาสูงถึง 4 เท่า จึงพอจะเห็นแนวโน้มว่ามีพระคามาวาสีจำนวนหนึ่งหันมาเน้นการปฏิบัติธรรมด้วย

ในด้านทัศนคติความคิดเห็นพระคามาวาสีจะเห็นด้วยทั้ง วินัยสงฆ์ช่วยขัดเกลาจิตใจให้ดีขึ้น การออกบิณฑบาตเป็นกิจที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติสม่ำเสมอ การทำวัตร เช้า-เย็นเป็นสิ่งจำเป็น ทุกข้อเห็นด้วย 90 กว่าเปอร์เซ็นต์หมด แต่เมื่อย้อนไปดูในส่วนตารางประกอบกลับไม่สอดคล้องกันในทุกข้อเลย คือมีทัศนคติที่ดีต่อวินัยสงฆ์และข้อวัตรในการบิณฑบาตและการทำวัตร เช้า-เย็นแต่ในภาคปฏิบัติยังไม่ค่อยได้ประพฤติดิจจริงจึงเหมือนทัศนคติ และน่าสังเกตที่มีพระณเฑาะว์แสดงความไม่ค่อยคิดเห็นด้วยว่าการลงปาติโมกข์เป็นสิ่งจำเป็น 4.26 เปอร์เซ็นต์ถึงแม้จะมีจำนวนน้อย แต่อย่าลืมว่าปาติโมกข์เป็นระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่พระพุทธรเจ้าทรงบัญญัติขึ้นสำหรับควบคุมความเป็นอยู่และความประพฤติของสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ไม่เห็นความสำคัญแล้วสังคมสงฆ์จะเป็นอย่างไร

⁶ พุทธทาสภิกขุ, จุดมุ่งหมายของการบวชที่ถูกต้อง (กรุงเทพฯ : สำนักหนังสือธรรมบุชา, 2520), หน้า 12-13

และน่าตกใจที่พระเณรให้ทัศนคติเห็นด้วยว่าการบรรลุนิยามยังมีอยู่จริงเพียง 75.34 เปอร์เซ็นต์ นี้เป็นสัญญาณเตือนบางอย่างแล้ว แต่อย่างไรก็ตามมีเรื่องน่าสนับสนุนที่พระเณรมีทัศนคติเห็นด้วยกับการปฏิบัติสมณะหรือวิปัสสนาเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับพระสงฆ์ 89.01 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ยังมีทัศนคติเห็นด้วยว่าทั้งปริยัติและปฏิบัติต้องมาคู่กัน ทำอย่างเดียวไม่ได้ 87.00 เปอร์เซ็นต์ พร้อมทั้งมีทัศนคติที่เห็นด้วยว่าพระที่จะรักษาพระธรรมวินัยได้ดีที่สุดต้องเป็นบัณฑิตทางปริยัติและต้องเป็นพระนักปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย 81.61 เปอร์เซ็นต์ ก็เป็นนิมิตหมายที่ดีที่ให้ความสำคัญว่าปริยัติและการปฏิบัติธรรมต้องทำคู่กัน

สรุปผลการวิจัยของพระอรัญวาสี

จากผลสำรวจกลุ่มตัวอย่างของพระอรัญวาสีจำนวน 203 รูป จะเป็นพระที่อยู่ในช่วงอายุ 20-35 ปี มากที่สุดคือ 51.73 เปอร์เซ็นต์ แต่จะมีเณรเพียง 3.94 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งแสดงว่าเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปีไม่สนใจมาบวชฝ่ายอรัญวาสี โดยส่วนมากมีการศึกษาก่อนบวชในระดับ ป.6-ม.6 และน่าสังเกตมีพระภิกษุที่มีการศึกษาก่อนบวชตั้งแต่อนุปริญาขึ้นไปถึง 29.07 เปอร์เซ็นต์ และส่วนมากมีจุดมุ่งหมายในการบวชเพื่อความหลุดพ้น 62.07 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่เพื่อมีโอกาสในการเรียนหนังสือมีเพียง 1.97 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งแสดงถึง ฆราวาสที่มีการศึกษาสูงส่วนมากถ้าจะบวชจะนิยมมาบวชฝ่ายอรัญวาสี และในขณะเดียวกันมีตัวเลขที่บ่งชี้ว่าพระสงฆ์เข้ามาบวชเพียงระยะเวลาหนึ่งแล้วก็สึกออกไป

ในด้านการศึกษาในขณะนี้พระอรัญวาสีส่วนใหญ่จะศึกษาและถือว่าเป็นหน้าที่หลักด้วยคือสมณะวิปัสสนากรรมฐานมาก แต่ในขณะเดียวกันมีการศึกษานักธรรมอยู่ถึง หนึ่งในสาม คือ 30.54 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้จะพบว่ายังใช้เวลาว่างในการนั่งสมาธิและอ่านหนังสือในระดับใกล้เคียงกันคือ 69.46 และ 64.04 เปอร์เซ็นต์และหนังสือที่อ่านจะเป็นหนังสือธรรมะ พร้อมด้วยหนังสือพระไตรปิฎก โดยพบว่าพระเณรที่ไม่เคยอ่านพระไตรปิฎกมีเพียง 7.88 เปอร์เซ็นต์ จึงแสดงว่าพระอรัญวาสีศึกษาทั้งพระธรรมวินัยและปฏิบัติธรรมควบคู่กัน

ส่วนข้อวัตรที่ในอดีตพระเณรจะทำทุกวัน ไม่ว่าจะเป็น การปัจฉาเวก การทำวัตร เข้า-เย็น การบิณฑบาตและ การกวาดลานวัด ไม่เป็นข้อวัตรที่พระเณรทุกองค์จะทำทุกวัน ถึงแม้การบิณฑบาตพระเณรจะทำทุกวันมากที่สุดแต่ก็เพียง 72.02 เปอร์เซ็นต์ ทั้ง ๆ ที่การบิณฑบาตเป็นข้อหนึ่งในรุดงค์วัตร ซึ่งในอดีตพระอรัญวาสีจะถือปฏิบัติเป็นประจำมิได้ขาด ยกเว้นวันที่ไม่ฉันหรืองดอาหารเท่านั้น จึงเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะ ปัจจุบันนี้เกือบทุกวัด จะมีโรงครัว สืบเนื่องจากมีพระเณรตลอดจนฆราวาสที่มาถือศีลมากขึ้น ทำให้อาหารบิณฑบาตไม่พอเพียง ท่านพระอาจารย์จึงอนุญาตให้มีโรงครัวเพื่อทำอาหารเสริมให้พอเพียง

และนอกจากนั้นชาวบ้านในละแวกนั้นซึ่งค่อนข้างยากจน ก็จะได้มาเอาอาหารส่วนที่เหลือและก็จะเก็บกวาดดูแลความเรียบร้อย เป็นการอนุเคราะห์ชาวบ้านอีกด้วย

ดังนั้นเมื่อไม่ได้ถือธุดงค์วัตรในข้อที่เกี่ยววิณฑบาตเป็นวัตร จึงทำให้พระอรัญวาสีรับกิจนิมนต์ไปฉันที่อื่น จากผลสำรวจพบว่าไปกิจนิมนต์ 31.03 เปอร์เซ็นต์ นี่ก็เป็นอีกความเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตามพระอรัญวาสีท่านก็ยังคงฉันในบาตรถึงแม้จะรับนิมนต์ไปฉันที่อื่นและที่ฉันมือเดียว แต่ในอีกด้านหนึ่งอาจมองได้ว่าการที่พระอรัญวาสีรับกิจนิมนต์เป็นการเริ่มที่ออกมาสงเคราะห์ชาวบ้าน มากกว่าจะอยู่ในวัดดังในอดีต

ในด้านอุปกรณ์เทคโนโลยี เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ แอร์คอนดิชัน โทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์ พระณรมไม่มีเป็นส่วนตัวเพียง 73.40 เปอร์เซ็นต์ โดยที่โทรศัพท์มือถือเป็นอุปกรณ์ที่มีมากที่สุดถึง 27.09 เปอร์เซ็นต์ จึงเป็นผลทำให้พระณรมต้องมีรายจ่าย โดยมีรายจ่ายเป็นค่าเดินทางมากที่สุด 33.00 เปอร์เซ็นต์และค่าโทรศัพท์มือถือรองลงมา 22.66 เปอร์เซ็นต์ และมีเพียง 60.10 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ไม่มีรายจ่าย ซึ่งหมายถึงพระณรมอีก 40 เปอร์เซ็นต์ ต้องมีรายจ่าย เป็นอีกหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของพระอรัญวาสีแต่ละรูปในอดีตค่อนข้างจะไม่มีค่าใช้จ่ายเลย

ในส่วนผู้ดูแลอบรมสั่งสอนทางวินัยและทางธรรม จะเป็นเจ้าอาวาสวัด และรองลงมาเป็นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ แต่ในขณะที่มีปัญหาพระณรมจะไปปรึกษาเจ้าอาวาส และ พระอุปัชฌาย์อาจารย์ในระดับน้อยลง ในขณะที่จะไปเพิ่มเป็นพระผู้ใหญ่ในวัด ซึ่งแสดงถึงว่ามีความใกล้ชิดคุ้นเคยกับพระผู้ใหญ่ในวัดจึงกล้าที่จะไปปรึกษายามมีปัญหา

สำหรับการอ่านหนังสือพระไตรปิฎก พระอรัญวาสีจะมีเพียง 7.88 เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ไม่เคยอ่าน โดยจะอ่านพระวินัยปิฎกมากที่สุดถึง 83.25 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งแสดงถึงพระอรัญวาสีไม่เพียงแต่นั้นเฉพาะการปฏิบัติธรรมแต่ท่านก็ยังศึกษาพระธรรมควบคู่ไปด้วย จึงเป็น

ส่วนทัศนคติในเรื่องพระสงฆ์ที่ควรได้รับการยกย่องมากที่สุด เป็นพระที่ปฏิบัติกรรมฐาน และพระที่รักษาพระวินัยในระดับใกล้เคียงกัน คือ 67.00 และ 64.53 เปอร์เซ็นต์ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องการช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาที่จะเป็นทั้ง ปฏิบัติสมณะวิปัสสนากรรมฐาน เครื่องครัดในพระวินัย ตั้งใจศึกษาพระธรรมคำสอน ในระดับใกล้เคียงกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีพระอรัญวาสีแสดงความคิดเห็นว่า การสร้างถาวรวัตถุเป็นการช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาด้วยถึง 21.18 เปอร์เซ็นต์ และก็มากกว่าพระคามวาสีด้วยซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากการที่หลวงปู่ครูบาอาจารย์เมื่อมรณภาพลง ลูกศิษย์มีความอาลัยเคารพจึงได้สร้างพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้คนรุ่นหลังได้เคารพ และศึกษาเป็นแบบอย่าง

ในด้านทัศนคติความคิดเห็นพระอรัญวาสีจะเห็นด้วยทุกข้อใน วินัยสงฆ์ช่วยขัดเกลาจิตใจให้ดีขึ้น การปฏิบัติตามวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัดยังเป็นสิ่งจำเป็นในปัจจุบันนี้ การออกบิณฑบาตเป็นกิจที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติสม่ำเสมอ การทำวัตร เจริญเป็นสิ่งจำเป็น การลงปาติโมกข์เป็น

สิ่งจำเป็น การปฏิบัติสมณะหรือวิปัสสนาเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับพระสงฆ์ การบรรลุนิพพานยังมีอยู่จริง ทั้งหมดทุกข้อในระดับ90 กว่าเปอร์เซ็นต์ยกเว้นการทำวัตร เข้า-เย็นเป็นสิ่งจำเป็นเห็นด้วยเพียง 83.25 เปอร์เซ็นต์ และไม่เห็นด้วยเลยถึง 7.39 เปอร์เซ็นต์ และน่าสังเกตในข้อการบรรลุนิพพานยังมีอยู่จริง มีพระอรหันตสาวิตอบไม่ค่อยเห็นด้วย 1.97 เปอร์เซ็นต์ ถึงแม้จะเป็นจำนวนน้อยแต่ก็เป็นสัญญาณเตือนบางอย่างเหมือนกัน ส่วนด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมและการปฏิบัติอย่างไหนสำคัญกว่า พระเถระตอบว่า ทั้งปริยัติและปฏิบัติต้องทำคู่กัน ทำอย่างเดียวยังไม่ได้ และนอกจากนั้น มีทัศนคติว่าการจะช่วยรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้า ได้ดีที่สุดในปัจจุบันต้องเป็นบัณฑิตทางปริยัติและต้องเป็นพระนักปฏิบัติควบคู่ไปด้วย ซึ่งเป็นเรื่องน่ายินดีและส่งเสริมสนับสนุนอย่างยิ่งที่ทำให้พระเถระศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติควบคู่กันไปดังในอดีต

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยจะพบว่าพระสงฆ์ทั้งคามวาสีและอรหันตสาวิตได้มีการเปลี่ยนแปลงไปซึ่งบางอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีน่าสนับสนุน เช่นพระคามวาสีได้มีการใส่ใจและให้ความสำคัญกับการปฏิบัติกรรมฐาน และในขณะเดียวกันพระอรหันตสาวิตก็ให้ความสนใจในการศึกษาพระไตรปิฎก ซึ่งทำให้เห็นแนวโน้มที่พระคามวาสีและพระอรหันตสาวิตจำนวนหนึ่งได้ศึกษาทั้งปริยัติและปฏิบัติควบคู่กันดังในอดีต แต่ก็มีบางเรื่องที่น่าเป็นห่วงไม่ว่าจะเป็นข้อวัตรพื้นฐานเรื่อง การปัจฉเวก(ปฏิสังขยา)และการบิณฑบาตซึ่งเป็นหน้าที่เพื่อเตือนสติให้พระเถระระลึกว่าตนเป็นนักบวชก็เริ่มเห็นแนวโน้มที่พระเถระทำกิจวัตรเหล่านี้ค่อยๆ ลดลง ตลอดจนเมื่อพระเถระส่วนใหญ่ต้องมีค่าใช้จ่ายดังนั้นจึงต้องแสวงหาทรัพย์สินซึ่งก็เริ่มใกล้เคียงกับฆราวาส ในขณะที่ฆราวาสเป็นสังคมบริโภคนิยมพระสงฆ์ก็บริโภคนิยมไปด้วย แต่ในขณะที่ฆราวาสมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ที่จะเป็นผู้รู้ทางธรรมไม่เพียงแต่ในทางปริยัติ แต่ยังทั้งทางปฏิบัติเป็นอาจารย์สอนกรรมฐาน เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรมกมล(แนวโคเอ็นก้า) หรือมูลนิธิพุทธสิกขามคม และสิ่งที่น่าห่วงไปกว่านั้นไม่เพียงแต่ที่ผู้ปฏิบัติเป็นฆราวาสยังมีพระสงฆ์มารับการฝึกรบด้วย ดังนั้นเมื่อการฝึกในสมาธิภาวนาของฆราวาส และการฝึกในการแสวงหาทรัพย์สินของพระสงฆ์ กำลังเพิ่มขึ้นทั้งคู่ จึงมีแนวโน้มว่าในอนาคต เส้นแบ่งระหว่างพระกับฆราวาสจะมาอยู่ที่ศีลหรือวินัยแทน โดยเฉพาะการถือพรหมจรรย์ บทบาทหน้าที่จะมีใช้สิ่งกำหนดความเป็นพระหรือฆราวาสอย่างชัดเจนดังแต่ก่อน แต่ถ้าพระเถระยังไม่ตระหนักในวินัย หรือในการถือพรหมจรรย์ ความแตกต่างระหว่างพระกับฆราวาสจะอยู่ที่จีวรหรือเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น

ดังนั้นพระสงฆ์จึงควรตระหนักในศีลหรือพระธรรมวินัย ถึงแม้ในขณะที่ความเป็นอยู่จะไปตามกระแสสังคม แต่ก็มีพระธรรมวินัยเป็นหลักอยู่ จะเป็นขอบเขตกันไว้ และยังไปกว่านั้นเมื่อได้ฝึกฝนอบรมจิตภาวนาเพื่อนำจิตเข้าสู่ความสงบอันประณีตลึกซึ้งซึ่งมีความสุขในเพศบรรพชิต

และเพื่อเกิดปัญญาเป็นเครื่องเข้าถึงอิสรภาพแท้จริงของชีวิต ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรรีบด่วนทำของภิกษุ ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นไฉน คือ การสมาทานอธิศีลสิกขา ๑ การสมาทานอธิจิตตสิกขา ๑ การสมาทานอธิปัญญาสิกขา ๑... ผู้ศึกษาอธิศีลอยู่ก็ดี ผู้ศึกษาอธิจิตอยู่ก็ดี ผู้ศึกษาอธิปัญญาอยู่ก็ดี หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่นมีอยู่”⁷

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์คามวาสีและพระสงฆ์อรัญวาสียังมีด้านอื่นๆ ดังนั้น การวิจัยในอนาคตยังสามารถมุ่งศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ศึกษาพระสงฆ์คามวาสีในวัดที่ไม่ได้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมว่ามีข้อวัตรปฏิบัติอะไรบ้าง
2. ศึกษาพระอรัญวาสีในสายกรรมฐานอื่นๆ เช่น สายหลวงพ่อเทียน สายท่านพุทธทาส สายพอง-ยุบ สายวัดสังฆทาน เป็นต้น

⁷ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 12 อังคุตตรนิกาย เอก-ทุก-ติกนิบาต ข้อ 532 (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสยามรัฐ), หน้า 229